

הלכות שבת שלה־שלו

תרלו

אם נפלו במקום אחד נותן אפילו לתוך הסל והקופה¹⁰ אלא אם כן נפלו לתוך צורות ונפוריות שבחצר שאו מלקט אחד אחד ואוכל ולא יתן לתוך הסל ולא לתוך הקופה¹¹ שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול¹²:

שלו אם מותר לילך ע"ג העשבים וכן באילן ובו כ"ב סעיפים:

א אין עולין באילן בין לח בין יבש¹ ואין נתלין בו² (ואין נשענים עליו)³ ואין משתמשין בו⁴ שום תשמישי בגון להניח עליו הפין⁵ או ליטלו ממנו⁶ או לקשור בו בהמה⁷ וכן כל כיוצא באלו והכל משום גזרה שמה יעלה ויתלוש⁸ ממנו פירות או עלין או ענפים⁹ ונורו בכל האילנות אף כיבשים שאין בהם פירות ועלין וענפים¹⁰ משום סיג ונדר¹¹.

אבל בור עמוק אפילו מאה אמה מותר לו לירד ולעלות בו וממספ ויורד וממספ ועולה¹² ואין חוששין שמה יעקור קרקע¹³ במתכוין¹⁴ בירידתו ועלייתו¹⁵ (ויתקן מדרגתו¹⁶ ויתחייב משום בונה) לפי שהארס נזר בו יותר מבתלישה מהאילן¹⁷:

ב לא יעלה באילן מבעוד יום וישב שם כל השבת כולה¹⁸ שהישיבה שיושב שם תשמיש הוא שמשמש באילן¹⁹ ואם עלה מבעוד יום מותר לירד משחשכה²⁰ וכן אם עלה בשבת בשוגג מותר לירד²¹ ואף שבידדה זו הוא משתמש באילן²² אין לאסור בשביל כך הוואל ואף כישיבתו שם הוא משתמש באילן²³ אבל אם עלה משחשכה במזיד קנסתו חכמים להיות שם כל השבת ואסור לו לירד²⁴ ויש אומרים²⁵ שאפילו אם עלה מבעוד יום במזיד על דעת שישאר יושב שם משחשכה קנסתו חכמים²⁶ ולא התירו לו לירד משחשכה כשעלה מבעוד יום אלא כשעלה על דעת לירד מבעוד יום ונשתהה שם בשוגג²⁷ ולענין הלכה ברברי סופרים הלך אחר המוקל:

יב ב"י ר"ה אין עולין ממשנעות הרמב"ם שם ומ"מ שם. לבוש שם.

יג מ"מ שם בשם המפרשים, מרב עירובין שם.

יד עירובין ק, א. מור. רמ"א סי"ג.

טו מור. רמ"א שם.

טז מור ולבוש סוף סי"א. וראה גם רש"י שם ר"ה מספס. וראה ב"ח ר"ה אבל.

יז רמ"א שם.

יח ראה ב"י ר"ה אבל בור. וראה ב"ח שם. פסקי אה"י ע' 205.

יט לבוש שם.

כ ברייתא עירובין ק, א. רמב"ם פכ"א הל"ז.

כא רש"י שם ע"פ ר"ה דלא.

כב גמ' שם ע"א. מ"מ שם הל"ז שכן הלכה וישנן דעת הרמב"ם. ש"ע סי"א.

כג גמ' שם. מור וש"ע שם.

כד רש"י שם ר"ה אם עלה ר"ה הל"ג יורד.

כה רש"י שם ר"ה הל"ג יורד (בשיבתו). מ"מ שם בשם המפרשים. לבוש סי"א. מ"ז סק"ז (בנמדתה, וכ"ה לקמן סי"ג).

כו עירובין שם. מור וש"ע שם. לבוש שם. וראה גם לעיל סי' שה כ"ד.

כז ב"י ר"ה עלה ברעת המור. ש"ע שם בשם רש"י אומרים.

כח לבוש שם.

כט מור.

10 רמב"א שם ור"ן שם בשם רבינו יונה. ש"ע שם.

11 רמב"ן שם ר"ה הא רתניא. הובא ברשב"א שם ור"ן שם. ש"ע שם.

12 ראה רמב"ן שם שהוא "משום דמחויי כבור" ואשר וזר כונת הברייתא "שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול", וכ"ה בגמ' שם ולבוש מ"ה.

סימן שלו

א משנה ביצה לו, ב. ברייתא עירובין ק, א. רמב"ם פכ"א הל"ז. מור וש"ע סי"א.

ב ברייתא שם ק, רע"ב. רמב"ם שם. מור וש"ע שם.

ג ברייתא שם ק, א. רמב"ם שם. ש"ע שם.

ד ברייתא שם. רמב"ם שם. וראה גם לעיל סי' שה סכ"ג גבי ברבגה. וראה לקמן פכ"א (במוסגר) הדיינו דוקא באילן תש מפני שנגוד, ת"ג.

ה ראה שבת קנד, ב. עירובין לב, ב. רמב"ם שם. ש"ע שם.

ו משנמנות לשון הרמב"ם והשו"ע.

ז משנמנות המ"א סק"ב ברעת המ"מ שם ה"ט.

ח עירובין לג, א. ורש"י ר"ה ואסור ליטלו. מ"מ שם.

ט רמב"א סי"א. מ"א סק"ב. וראה גם לקמן סי' תכ"ד סמ"ג. לעיל סי' העו סי'.

י עירובין סג, א. ורש"י ר"ה בעינתא. מ"א סוף סק"ב.

יא רבינו יתונת עירובין (לג, א) ר"ה הוי. ש"ע שם. לבוש סי"א. והוא מביצה לו, ב (שנא יתלוש, כשכבר עלה באילן). וראה הניסא ברש"י שם. וראה לקמן סי"ה.

יב לבוש שם.

ג' וכל זה באדם שעלה שם⁷ שיש איסור בעמידתו שם לכן התירו לירד אף שמשמשם באילן ברורה⁸⁷ אבל אם הגיה עליו חפץ אפילו מבעור יום אסור ליטלו משחשכה⁸⁸ לפי שבנמילה זו הוא משתמש באילן⁸⁷ וכשהחפץ מונח שם אין הוא משתמש באילן⁸⁷:

ד' וכל זה באילן וכיוצא בו אבל קנים הרכים בירק מותר להשתמש בהם אף על פי שמוחברים בקרקע מפני שלא גזרו אלא על אילן אבל בירק וכיוצא בו לא הזכירו חכמים שבות⁸⁹ והרי הם כעשבים שהתירו להלך עליהם⁹⁰ כמו שיתבאר⁹¹ ומכל מקום צריך לזהר כשמשמש בירק וכיוצא בו שלא יזיזם בידיו⁹² מפני שהם מוקצה⁹³ כדון כל מחובר וכמ"ש בס"י ש"ב" אבל קנים שהוקשו קצת ואינם רכים בירק אף שאינם קשים כאילן אסור להשתמש בהם⁹⁴ והחמירו בהם חכמים יותר מבאילן לענין שיתבאר בסמין ת"מ⁹⁵:

ה' שרשי אילן הגבוהים מן הארץ ג' טפחים⁹⁶ כמו שהוא באילנות הוקנים⁹⁷ הרי הם כאילן⁹⁸ ואסור להשתמש בהם⁹⁹ אף על פי שאין לחוש בהם שמא יתלוש לפי שלא הלכו חכמים בזה¹⁰⁰ כמו שנתבאר¹⁰¹ אבל אם אינם גבוהים ג' טפחים הרי הן כקרקע ומותר להשתמש בהם¹⁰² וכן הדין בקלחי כרוב¹⁰³ שהוקשו¹⁰⁴:

ו' וכן הדין בענפים הגדלים בעיקרו של אילן פחות מג' טפחים¹⁰⁵ או אפילו גדלים למעלה מג' טפחים ונכפפים למטה מג' טפחים מותר להשתמש בהם¹⁰⁶ במקום שאינן גבוהים ג' טפחים אבל לא במקום שגבוהים ג' טפחים¹⁰⁷ ואף על פי שראש זה הנכפף למטה ואינו גבוה ג' טפחים היה אסור דהיינו מנבחה ג' טפחים¹⁰⁸ ובשניה שם מתחלה היה אסור להשתמש בו אף על פי כן כשגדל יותר ונכפף למטה הותר מפני שנעשה כקרקע שכל פחות מג' טפחים סמוך לארץ הרי הוא כארץ¹⁰⁹ ואין צריך לומר שמותר להשתמש בעיקרו של אילן פחות מג' טפחים סמוך לארץ אף על פי שהאילן הוא גבוה מאד שהרי מקום זה שהוא פחות מג' טפחים לא נאסר מעולם¹¹⁰:

ז' דיו גבוהים ג' טפחים והלל תחתיהם משלשת צדדיהם ומצד א' אין הלל תחתיהם שהקרקע גבוה שם והרי הם שוים שם לארץ אסור להשתמש¹¹¹ אפילו בצד השוה

מב ס"י זה בשניע"ר לא הגיע לירדנו, וראה ש"ע שם ס"ג ומ"ו סק"ג.
 מג משנה עירובין צ"מ, פת"כ, מור וש"ע ס"ב.
 מד רבינו יונה שם (ל, א) ר"ה היו.
 מה רש"י שם ד"ה לא ישוב.
 מו רש"י שם, מור וש"ע שם.
 מז ראה רבינו יונה שם.
 מח סעף א.
 מט נב"ש שם ק, א, מור וש"ע שם.
 נ יע"ש ביצה פ"ה מ"א סק"ג.
 נב כדלעיל ס"ה.
 נג משמעות רבינו יונה עירובין (לג, א) ר"ה היו, וראה גם רש"י צ"מ, ב ר"ה שרש"י.
 נד כרבה שם ק, א, מור וש"ע שם ס"ב.
 נה מור וש"ע שם.
 נו ראה רש"י עירובין ל"ג, א ר"ה מותר ליטלו.
 נז בריית עירובין ק, א, מור וש"ע ס"ב.

ל מ"ט פ"א ה"ט בשם המפרשים, הובא בכ"י מה"ה עלה, רמ"א ס"א מ"ו סק"ג.
 לא כדלעיל ס"ב וש"י.
 לב מ"ט שם, ב"י שם, רמ"א שם, מ"ו שם, וראה לעיל ס"י רע"ו ס"ו, לקמן ס"י תקפו סכ"ג.
 לג משמעות מ"ט שם, לבוש שם, מ"א סק"ב.
 לד לבוש שם.
 לה רש"י עירובין ל"ד, ב ר"ה עירובין, אור ורע"ה הל' עירובין ס"י קל"ד בסופו, הנהות אשרי שם פ"ג ס"ד, ב"י ר"ה כתבו הנהות, רמ"א ס"א, וראה גם ש"ע ס"י ש"ב ס"ו, לעיל שם ס"ט.
 לו לבוש ס"א.
 לז סעף ה.
 לח ראה ש"ע ס"י ש"ב שם.
 לט מ"א שם סק"ג, וראה גם מ"ו כאן סוף סק"ד.
 מ סעף ז.
 מא אלה וצא סק"ב.

הלכות שבת שלו

תרל"ט

לארץ¹⁰ אבל אם מב' צדדים הם שוין לארץ ומב' צדדים הם גבוהים ג' מפחים מהארץ מותר להשתמש¹¹ אפילו בצדדים הגבוהים עד כנגד מקום שמתר להשתמש בצדדים השוים:

ח מותר לילך על גבי עשבים בשבת¹² ואפילו הולך יחף¹³ ואפשר שידבקו עשבים בקשרי אצבעותיו ויתלשו¹⁴ מכל מקום דבר שאין מתכוין הוא ומותר¹⁵:

ט המשקה מים לזרעים חייב משום חורש ומשום זורע¹⁶ מפני שמרפה ומרכך את הקרקע כמו החורש¹⁷ והוא שמתכוין¹⁸ להצמיח הזרעים כמו הזורע¹⁹ ולפיכך מו שאוכל בנינה צריך ליהרר שלא ליטול ידיו על העשבים מפני שמשקה אותם ואף שאינו מתכוין לכך פסק רישיה ולא ימות הוא²⁰ ואף אם אוכל בנגת הבריו²¹ או אפילו של נכריע²² שאין לו הפץ כלל בגידול העשבים שבה והרי הוא מלאכה שאינה צריכה לגופה²³ מכל מקום אסור מדברי סופרים²⁴ אבל מותר להטיל עליהם מו הגלים²⁵ או יין²⁶ ושאר משקים²⁷ מפני שהם שורפים אותם²⁸ ואין מצמיחים אותם אלא מים בלבד וראוי ליהרר אף במשקין²⁹.

י טובב שלא לאכול כלל בנינה אם ישתמש שם עם מים מפני שבקושי ויכל ליהרר שלא יפול שם מעט מים³⁰:

יא יש ליהרר מלהשליך זרעים במקום ירידת גשמים שסופן להצמיח שם³¹ ואם ישליך לתרנגולים לא ישליך אלא כשעור שיאכלו בו ביום או ליומים ואם הוא במקום הריסת רגלי אדם מותר שאין סופן לצמוח ואין בו משום זורע³²:

יב עשבים שעלו על און הכלי מלחות הכלי³³ חשובים כמתוכרם לקרקע³⁴ כיון שזהו דרך גידולן³⁵ והתולשן חייב משום עוקר דבר מגידולו³⁶ וכן התולש כישות³⁷

עב תוס' שם ר"ה לא צריכה. וראה צ"צ שם.
עג ספר התרומה סי' רלח. סמ"ג שם. סמ"ק שם (ע' רפא). הגהות מימוניות שם בספוג. מרדכי רמז כסכפ. מור וש"ע שם.
עד ספר התרומה שם. סמ"ג שם. סמ"ק שם. הגהות מימוניות שם. מרדכי שם. ב"י ר"ה אבל מותר.
עה מור וש"ע שם.
עו ספר התרומה שם. סמ"ג שם. סמ"ק שם. הגהות מימוניות שם. מרדכי שם. ב"י שם.
עז ספר התרומה שם (אף ביון). מ"א סק"ו. וראה קצות השלחן סי' קנב סי"ד.
עח ספר התרומה שם. רמ"א סי' ג.
עט הגהות מימוניות פ"ח אות ג בשם רא"ם בראים השלם סי' רעד (קלא, א). הגהות מרדכי פ"ו דשבת. דרכי משה אות א בשם דבל בו סי' לא (כה, ד). שו"ע סי"ד. וראה ברי השלחן סי' קנב סק"ט.
פ הגהות מימוניות שם. שו"ע שם.
פא אביי ק, סת"ב ואילך. מור וש"ע סי"ח.
פב מור וש"ע שם.
פג גמ' קה, רע"א. וראה רש"י ר"ה לאו ורנב"ם פ"ח ה"ג.
פד אביי שם. רמב"ם שם.
פה צמח בצורת פתלים הצומח על קצבים (ראה רש"י קה, סת"ב ר"ה כשתא).

נח תש"י שם ר"ה רצרו. שו"ע שם.
נט מ"א סק"ד.
ס גמ' עירובין ק ע"ב הקי"ל כרבי שמעון. מור וש"ע ס"ג.
סא נוספת הגמ' שם. ב"ח ר"ה מותר. אלה ונשא סק"ג.
סב ראה רש"י שם ר"ה לא סוים, ורבינו הוסף "ואפשר" ע"פ נוספת הגמ' שם שאינו פסקי רישיה. וראה גם ב"ח שם.
סג רש"י שם ר"ה כר"ש ב"ח שם.
סד אביי מ"ק ב ע"ב. הגהות מימוניות פ"ח אות ב. מ"א סק"ה. וראה גם לעיל סי' רנב סי"ד.
סה רבה שם ורש"י ר"ה לרפוי.
סו כברי השלחן סי' קנב סק"ו ורצה לזרוע: שמועיל. וראה קובץ כינוס תורה ח"ב ע' מב.
סז רב יוסף שם. וראה תוס' ר"ה קא מרפוי ור"ה חייב.
סח ספר התרומה סי' רלח. סמ"ג ל"ת מה (יב, ב).
סח סמ"ק סי' רפא (ע' רפ). הגהות מימוניות שם בשם הגאונים ושאר פוסקים. מור וש"ע סי' ג. ובדלקתן סי' שלו מ"א וש"ג.
סט הגהות מימוניות שם בשם ספר התרומה סי' רמד. ב"י ר"ה אבל, לדעת החולקים על הערוך.
ע ראה מ"א סק"ו בשם ספר התרומה וכוונן מ (מלאכת הזורע).
עא תוס' קה, א ר"ה בארעא. וראה גם לעיל סי' רעה ס"ד. וראה חרדשי צ"צ מצ, ד.

הלכות שבת שלו

תרמ

ממקום גידולו¹⁹ אף על פי שאינו מחובר לקרקע²⁰ אבל התולש זרעים שנזרעו בעצמן שאינו נקוב פטור²¹ מפני שאין דרך זריעה שם²² אבל אסור לתלוש ממנו מדברי סופרים²³ אפילו הוא מונח בעלייה²⁴:

יב התולש מעצין נקוב חייב²⁵ מפני שהוא כמחובר לקרקע לפי שיונק מן הקרקע על ידי הנקב שמריח לחלוותי הקרקע דרך שם²⁶ ואפילו הוא מונח על גבי יתירות²⁷ שיש אויר מפסיק בינו לקרקע הרי הוא כמחובר לפי שיונק קצת מן הקרקע דרך האויר²⁸ ולפיכך אם היה מונח על גבי קרקע והניחו על גבי יתירות אינו חייב משום תולש מן התורה²⁹ תואיל ועדיין כמחובר הוא³⁰ וכן אם היה מונח על גבי יתירות והניחו על גבי קרקע אינו חייב משום נוטע מן התורה אבל מדברי סופרים אסור ליטלו מעל גבי קרקע להניחו על גבי יתירות משום שדומה לתולש³¹ וכן אם היה מונח על גבי יתירות אסור להניחו על גבי קרקע משום שדומה לנוטע³².

וכן זה בעצמן נקוב אבל בשאינו נקוב מותר.

כמה דברים אמורים בשל עץ אבל של חרס אמלו שאינו נקוב הוא כנקוב³³ שאין החרס עומד בפני השרשים והם מפעפעים ויונקים מן הקרקע דרך החרס³⁴ ויש אמורים³⁵ בחופך שבמה דברים אמורים בשל חרס אבל של עץ הוא מתלחלה מהקרקע ואינו עומד בפני השרשים אף שאינו נקוב ויש לחוש לב' הסברות וליהרהר בין בשל עץ בין בשל חרס אף על פי שאינן נקובים³⁶:

יג ועשבים שתחבן בעפר מבעוד יום כדי שיהיו לחים אם מקצת עלין מגולין מותר לאחוז בהם ולהוציאם³⁷ על דרך שנתבאר בס"י ש"א³⁸:

יד יחור של אילן שנפשה מערב שבת מן האילן ובו פירות מותר לתלוש ממנו הפירות בשבת³⁹:

מז צנור המקלח מים מן הגג ועלו בו קשים ועשבים שסותמים קלוחו ומימיו יוצאים ומתפשטים בנג ודולפים לבית מותר למעכו ברגליו בצנעה⁴⁰ שכיון שמתקן על ידי שינוי הוא שאינו עושה אלא ברגליו לא נזרו בוה במקום הפסוק⁴¹:

19 וכ ששת ק"ן מת"ב. רמב"ם שם.
20 רש"י שם ד"ה מרחיב. וראה שם בהגהות הב"ח אות ג. מסקי אדו"ח ע' 205.
21 משנה ז'ה, א. ונב"ם שם.
22 גמ' קה, רע"א ורש"י ר"ה לאו. מ"א סק"ח.
23 מור וש"ע ס"ז, נמנשה שם.
24 מ"א סק"ח בשם הב"י.
25 משנה ז'ה, א. רמב"ם פ"ח ה"ג.
26 רש"י שם ד"ה התולש.
27 גיטין ג, ב לדעת רבנן (ראה תוס' שם ד"ה רילמא. וראה תוס' פא, ב ד"ה והניחו). הגהות אשרי פ"ח ס"ב.
28 וראה ברי השלחן ס"י קטב סק"ח.
29 צה הגהות אשרי שם. וראה גם לעיל ס"י ש"ב ס"ג.
**30 צו תוס' גיטין שם. רש"י שם פא, ב ד"ה חייב משום תולש, ותוס' שם ד"ה והניחו. הגהות אשרי שם מטב"ח"ח שבת מפ"ח. וראה לעיל שם: אין כוה משום תולש ונקוד רבר מגידולו.
31 צו תוס' גיטין שם. וראה גם לעיל שם.**

צח וראה גם לעיל שם.
צט אבי שם ובפירוש רש"י שם. תוס' שם. הגהות אשרי שם.
ק רש"י גיטין שם ד"ה בפניה ד"ה עציץ. הגהות מיטבניות פ"ח אות ד' בשם רש"י.
קא ירושלמי ערלה פ"א ה"ב. רא"ש הל' ערלה ס"ג.
קב תוס' שם ד"ה עציץ ובגמרות פה, א בשם ר"ח.
קג ש"ע ס"ח.
קד גמ' ג, ב דאי סלקוסתא, ודלא כרב הונא דאיתותב. מור וש"ע ס"ו.
קה סעף יד.
קו רבינו ירוחם נ"ב ח"ח (עה, א) מכרייתא חילין קבו, ב. וראה שם רש"י ד"ה הא כדאיתא. ונ"א ס"ח.
קיא וראה לקמן ס"י תרמו ס"ג.
קיב נחום איש גלילא כתובות פ, א ורש"י שם ד"ה צנור ד"ה קשקשים. מור וש"ע ס"ח.
קיג גמ' שם ורש"י ד"ה כלאר דה. ש"ע שם. וראה לעיל ס"י שז סוף ס"ב.

הלכות שבת שלו

תרמא

מז אתרוג ותפוח וכל דבר הראוי לאכילה אסור להריח בו בעודו מחובר ^{קט} גורה שמא יקץ אותו כיו לאכלו^ק אבל הדם מחובר מותר להריח בו ^{קצא} שהרי אין הנאתו אלא ריחו וזה יכול לעשות אפילו בעודו מחובר ולמה יקצצנו ^{קצב} מה שאין כן דבר הראוי לאכילה ואף אם יאכלנו בעודו מחובר אין לך תלישה גדולה מזה ^{קצג} ואף שאין דרך תלישה בפיו אלא כיד בלבד ^{קצד} ופמור הוא מן התורה (כמו שהיונק בפיו פמור כמ"ש בס' שב"ח^{קט}) מכל מקום אסור מבדרי סופרים^{קטז}:

יז השורה המים ושעורים וכיוצא בהם במים ^{קצז} כדי שיצמחו ^{קצח} הרי זה תולדת זורע והייב בכל שהוא והוא ששורה זמן ארוך ^{קצט} אבל מותר ליתן שעורים למים להאכל לבהמית לאלתר ^{קצכ} (ואף אם ישאר במים מאכילתם אין בכך כלום לפי שבשעה שנתנם למים לאו פסיק רישיה הוא שיצמיחו שאפשר שהבהמה תאכל את כולם):

יח ענפי אילנות ^{קצכא} שהוכנו לתשמיש מבעוד יום ^{קצכב} בענין שיש תורת כלי עליהם ומותרים במטאול כמ"ש בס' ש"ח ^{קצכג} מותר להעמידם במים בשבת ובלבד שלא יהיו בהם פרחים ושושנים שהם נפתחים מלחלוות המים וצריך לזוהר שלא ליתן מים אל כלי כדי להעמידם שם אלא יעמידם במים שהיו בכלי מכבר ^{קצכד} ואפילו העמידם במים מבעוד יום אסור להסוף עליהם מים בשבת ^{קצכה} ויו"ט ^{קצכו} מפני שמורה לתקן כלי ^{קצכז} עיין ס' הרנ"ד ^{קצכח}:

יט האנים שיבשו באיביהם וכן שאר האילנות שיבשו פירותיהם בהם התולש מהם בשבת חייב אע"פ שהם כהלוישים לענין טומאה ^{קצכט}:

כ אסור להשתמש בצדדי האילן אבל בצדדי צדדין מותר ^{קצל} כיצד סולם הסמך לצדדי האילן אסור לעלות בו בשבת שבעלייתו הוא משתמש בצדדי האילן שהוא סמוך בהם ^{קצלא} אבל אם יש יתד תקוע בצדדי האילן מותר לסמוך הסולם ביתד ולעלות עליו שהיתד הוא צדדין והסולם צדדי צדדין ^{קצלב} וכן אם נעץ יתד באילן ותלה בו כלכלה היתד נקרא צדדין והכלכלה צדדי צדדין ^{קצלג} ומותר ליטול חפץ מהכלכלה ^{קצלד} אבל הכלכלה

קט רבה מוכה לו, ב גניסת הר"ף שם (יה, א) ודראש פ"ג ס' ה' והרמב"ם פכ"א ה"ג. מור וש"ע ס"ו.

קז גנזי שם ורש"י ר"ה אבל אתרוג. רמב"ם שם. מור וש"ע שם.

קיא רבה שם גניסת הר"ף שם ודראש"ש שם והרמב"ם שם. מור וש"ע שם. וראה לעיל ס"ד.

קיב ראה גנזי שם ורש"י ר"ה כי שרית. רמב"ם שם. מור ולבוש ס"ו. מ"א סק"י.

קיד רש"י שם ר"ה אבל אתרוג. מ"א סק"א.

קיד מ"א שם (ואי בכלי, וראה גם רש"י ע, ב ר"ה אין דרך. וראה לקמן ס' תקי ק"א סק"א "שהתולש ביד הוא תולדת הקוצר בכלי כממאור ברמב"ם פ"ח ה"ג).

קטו ס"ג. וראה לעיל ס' ש' ס"ב. וראה אנלי מל (קוצר) ספ"ו ס"ק כגו (ח). הקרי הלכות ח"א כ, ב.

קטז משנתנת דמ"א שם.

קצו רמב"ם פ"ח ה"ב. ש"ע ס"א. וראה אנלי מל מלאכת זורע סק"י.

קצח ראה אנלי מל שם סק"ו. מ"ג תציונם. פסקי אר"ז ע' 205.

קצט מ"א סק"ב.

קב מ"א סוף סק"ב.

קכא מהר"ם הל' שבת (את יט). רמ"א ס"א.

קכב מ"א סק"ג.

קכג סוף ע"ג.

קכד ראה משנה מוכה גנז, א ורש"י ר"ה בשבת. מור וש"ע ס' תרנ" ס"א.

קכה מ"א שם.

קכו לכאורה מה"ד: ת"ל: ולהחליף גם בוי"ט (לקי"ש חכ"א ע' 385). וראה קובץ אור ישראל חמ"ז ע' רז.

קכז רש"י שם. מ"ז ס' תרנ"ג סק"א. מ"א שם סק"ב.

קכח מ"ו: זה בשעת"ר לא נתען לדינו וראה מור וש"ע שם ס"א.

קכט רמב"ם פ"ח מ"ק ה"ד, כשנאמר חולץ קנז, ב. ש"ע ס"ב (וראה תוס' קנז, ב ר"ה במחובר. מ"א סק"א. איהו וזמא סק"ח).

קל גמרא קנז, א. ש"ע ס"ג.

קלא רב איש שם. ש"ע שם (אסור לסמוך). וראה רש"י שם ר"ה לא לינתה. וראה פסקי אר"ז ע' 206.

קלב רב איש שם ורש"י ר"ה אלא. ש"ע שם.

קלג מ"ג פכ"א ה"ב. ש"ע שם.

קלד כ"ב סוף הסי' ברע"ת המ"ג שם. מ"א סק"ו.

